

Purjelennon jatkokoulutus

Mittarit ja laitteet

2009-03-16 Timo Saarnimo

Laitteet

- Perusmittarit ovatkin jo tuttuja peruskurssilta
- Radio
  - Matkalennoilla voi tulla eteen tilanne että lennettävä keli on valvotussa ilmatilassa
  - Edelletys valvottuun ilmatilaan, esim. Tampere MIL, Utti TWR jne, pääsystä on se että menetelmät ja fraseologia ovat tuttuja lennonjohdon kanssa asioitaessa
  - RAJOITETTU RADIOPUHELIMENHOITAJAN kelpuutus
    - Mikäli lupakirjasta puuttuu niin suosittelen lisäkelpuutuksen hankkimista
    - Kannattaa käydä valvotussa ilmatilassa edes kerran kaudessa niin menetelmät pysyvät muistissa ja oma kynnys yhteydenottoon madaltuu kokemuksen karttuessa
    - Myös lennonjohtopalvelujen tilastoihin tulee silloin merkintä kuinka usein harrastusilmailu tarvitsee palvelua -> tällä on merkitystä kun päätetään esim. ilmatilasoista

Laitteet

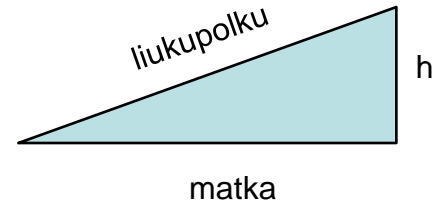
- Muita laitteita:
  - Loppuliukulaskin
  - Loggeri
  - 'Gliding Computer'
  - Flarm
  - Vesiballasti
  - Happijärjestelmä
- Luennon tarkoituksena on esitellä laitteiden peruseräiteita
  - Nappulatekniikassa eroavaisuuksia; kukin laite pitää opetella jo maassa ennen lentoa

Laskin

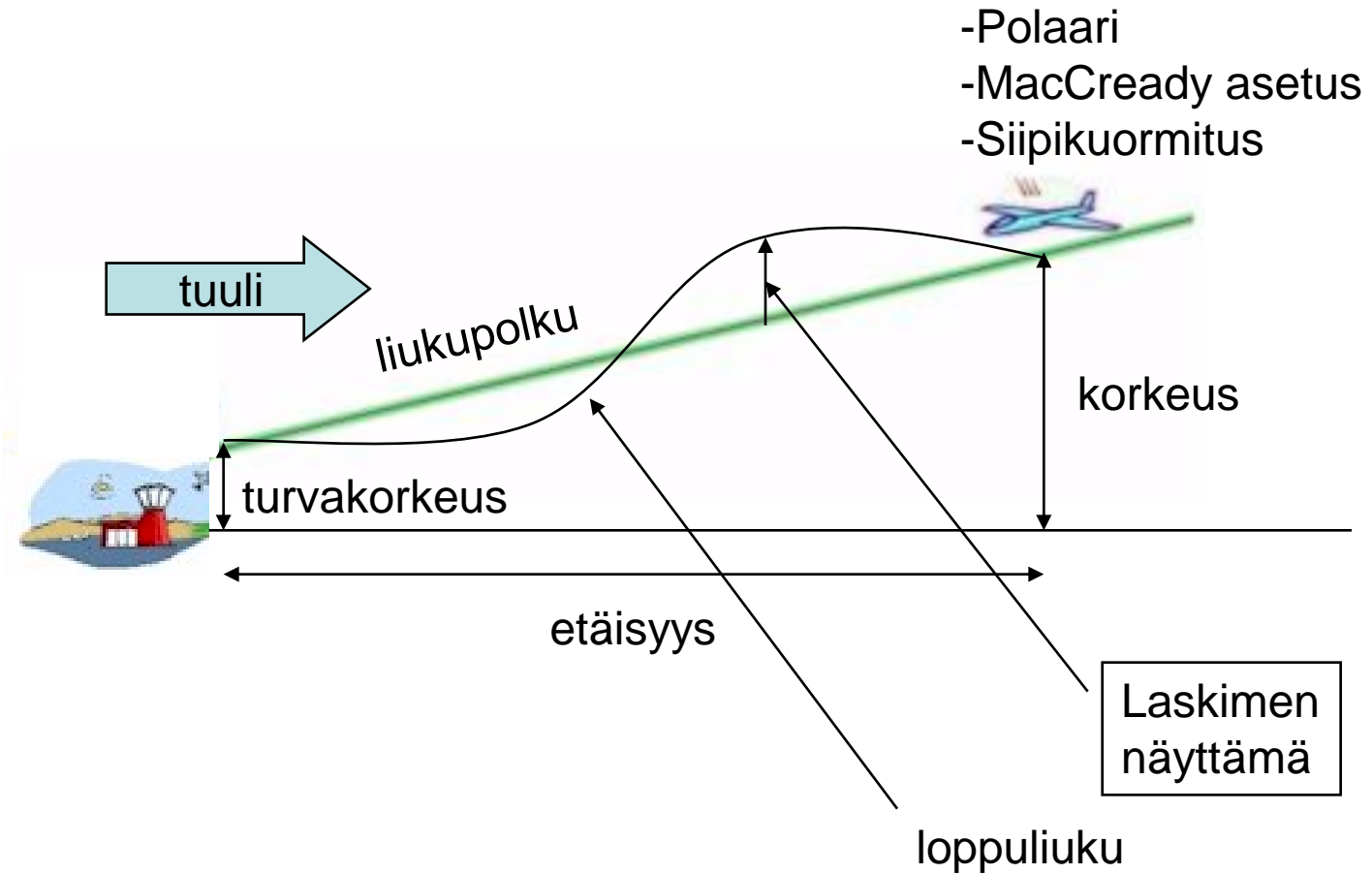
- Laskimen avulla saadaan arvio liukupolusta kotikentälle
  - Näyttönä tärkein tieto: ollaanko liukupolun ylä- vai alapuolella
  - Näyttönä myös suuntakulman poikkeama
- Loppuliuku on vain yksi matkalennon osa; se on itse asiassa lennon nopein vaihe
  - Kelissä ajetaan normaalisti eteenpäin. Ei ole tarkoituksena että loppuliukuun tarvittava korkeus kerätään heikossa nostossa vaan ajetaan kelin mukaan eteenpäin kunnes ei tarvitse enää kaartaa.
- Laskin voi olla osana ns. 'Gliding computer':ia, joka tarjoaa paljon muutakin informaatiota ja tiedon paikasta

Laskin

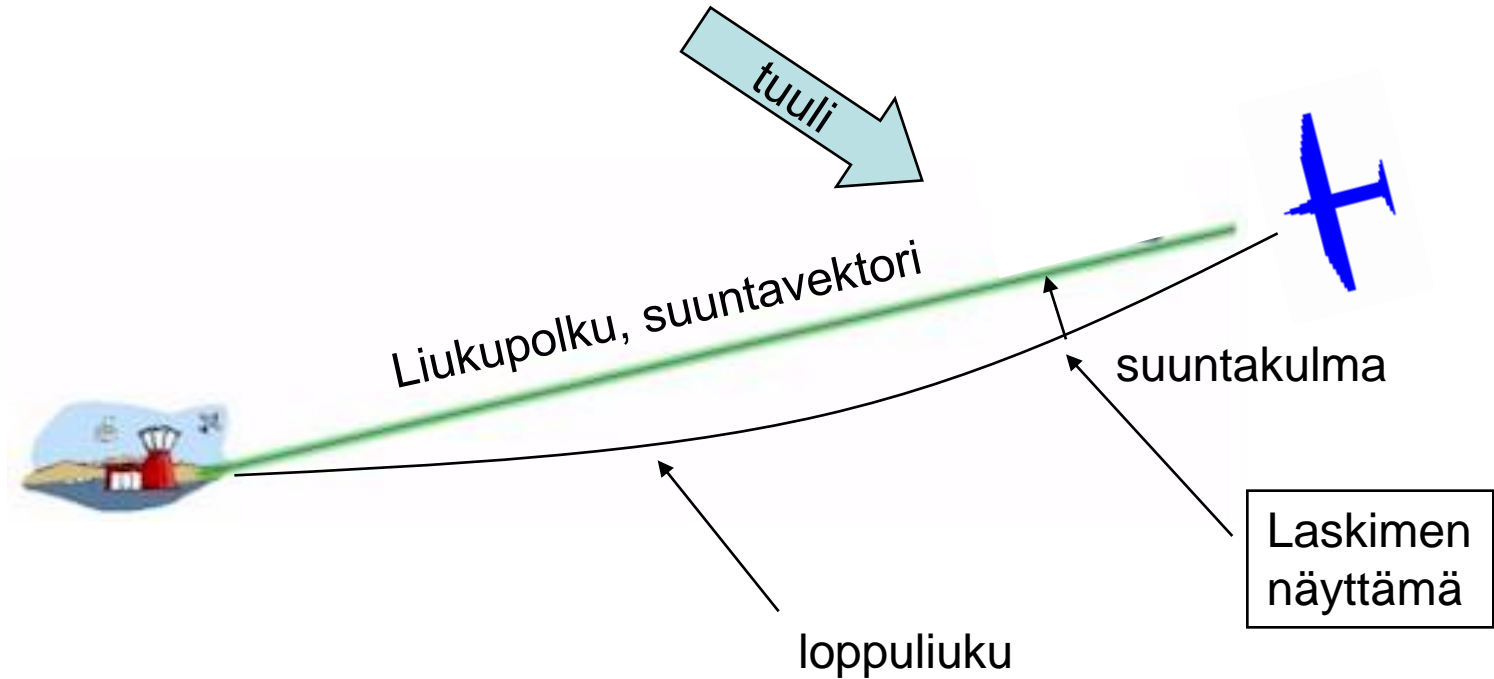
- Laskin tarvitsee seuraavia tietoja
  - Liukupolun kulmakerroin
    - Koneen polaari (konekohtainen asetus)
    - MacCready asetus (käsin asetus)
    - Siipikuormitus (käsin asetus)
    - Siiven puhtaus/hyötysuhde % (käsin asetus)
  - Matka/korkeus
    - Etäisyys kotikentälle (joko käsin tai GPS:n avulla)
      - Merkkää 10km välein ympyrät karttaan kotikentän ympärille
    - Korkeus (saatavilla yleensä automaattisesti sähköisestä korkeusmittarista)
    - Turvakorkeus (asetus), korkeus saavuttaessa kentälle, esim. 200m
  - Tuulikomponentti (joko käsin tai automaattisesti)
    - Vaikuttaa sekä MacCready:n että matkan kautta

Laskin

Laskin

- Vanhemmissa laskimissa ilman GPS:ää ei ole suuntanäyttöä. Pidä itse huoli oikeasta etenemissuunnasta eli nokan asennosta sivutuuleen päin niin ettei tule pussia, jolloin matka pitenee.
- Käytännössä kelissä ajetaan loppuliuku aina nostojen/kantavien kautta mutkia tehden.

Laskin

- Laskimen nappulatekniikka on opeteltava maassa ja lähialueen lennoilla
- Tärkeintä on luottamus siihen että kaikki asetukset ovat kunnossa
  - Huomaa että vanhimmat laskimet ovat ilman GPS:n etäisyysmittausta
    - Matka lasketaan kuluneesta ajasta ja laskennallisesta maanopeudesta
    - Tällöin on tärkeää seurata myös että matka vastaa kartalta arvioitua matkaa
    - Piirrä 10km ympyrät karttaan kotikentän ympärille
    - 1:30 liitoluku tarkoittaa tyynessä liukupolkua 30km päästä ja joka vaatii 1km korkeuden muutoksen
    - Tuuli: 20km/h vastatuuli 120km/h liukunopeudella vastaa 1/6 huonompaa liitolukua ja vastaavasti korkeutta pitää olla 1/6 lisää (pyöreästi +20%)

Laskin

- Huomaa että vanhimmat laskimet ovat ilman GPS:n avustamaa tuulenmittausta
  - Tuuli pitää arvioida muilla menetelmin
    - Sääennusteet
    - Sortuma nostossa
      - Esim. sortuma 1km / 6min = tuuli 10km/h
    - Maanopeus suhteessa ilmanopeuteen
      - Esim. kuinka pitkä liukumatka meni 6 minuutissa
      - 10km / 6min = 100km/h
        - » Ilmanopeus oli 130km/h -> vastatuuli 30km/h
- Vastatuuli kannattaa arvioida hieman yläkanttiin
- Myötätuuli kannattaa arvioida hieman alakanttiin
  - liukupolun marginaali kasvaa

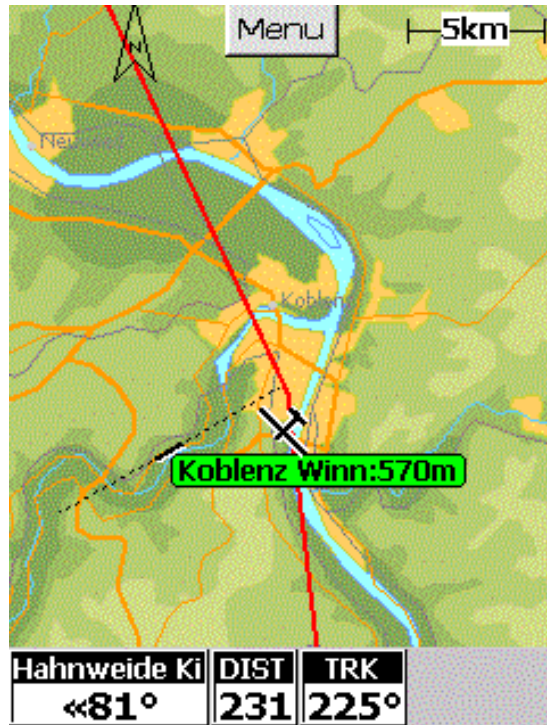
Loggeri

- GPS navigointiin perustava tallennin
  - Korkeus paineanturista
  - Suorituslennoilla paineanturi pitää olla kalibroitu
- Sähköinen lentoilmoitus & lennetty reitti tallentuvat laitteen muistiin
  - Ilmoitukseen pilotti, kone, tunnus, reittipisteet
- Muisti suojattu ja data kryptattu
- Datan purku PC:lle tiedostoon IGC-formaatissa
- Käytetään suoritus- ja kisalentojen dokumentointiin
- Myös omien harjoituslentojen analysoinnista on hyötyä
- Esim. Volkslogger ohje
http://www.eik.fi/dokumentit/Volkslogger/GPS-loggeri_v2.htm

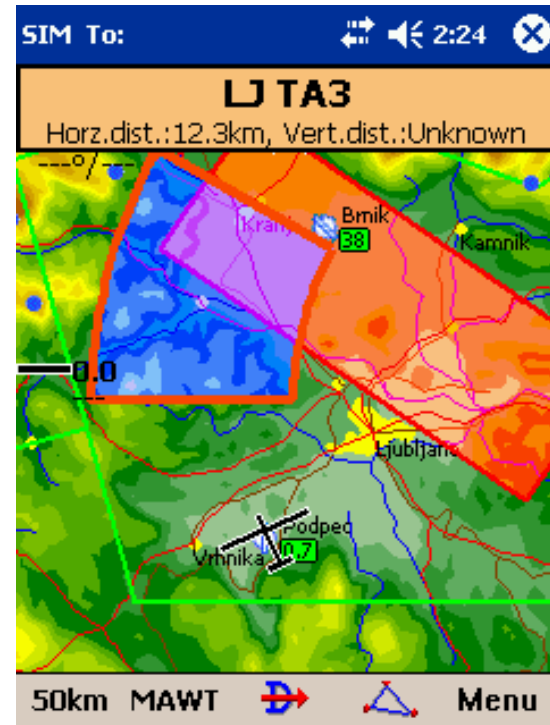
Gliding Computer

- Nykypäivänä GPS-vastaanotin yhdistettynä kämmentietokoneeseen ja siinä purjelentokäyttöön tehty ohjelmisto kokoaa kaiken informaation samalle näytölle.
- Eriytyisen hyödyllinen ilmatilarajojen ja tehtävän hahmottamisessa suhteessa omaan paikkaan. Myös loppuliukulaskin toimii koko reitillä käännepisteiden kautta.
- Kaikki muukin tarpeellinen löytyy liittyen tehtävän tekoon, käännepisteisiin jne.
- Kaupallisia ohjelmistoja mm. SeeYou Mobile, WinPilot
- myös ns. freeware ohjelmistoja tee-se-itse miehelle

Gliding Computer

Winpilot
www.winpilot.com

SeeYou Mobile
www.naviter.si

Gliding Computer

- Suosittelen että aluksi opetellaan kartalla navigointi varmaksi
  - Kotikentän ympäröivä maasto tulee tutuksi
  - Monimutkaisten laitteiden nappula tekniikka voi aluksi haitata keskittymistä
  - Muista katsoa ulos!
- Kun kartalla navigointi on tuttua ja lennät pitempiä tehtäviä tai kisaa voit harkita computerin hankkimista
  - Opettele toiminta jo maassa lentämällä ohjelmiston tarjoamalla simulointi modella
  - Muista katsoa ulos!
  - Kartta pitää olla mukana joka tapauksessa!

Flarm

- Törmäysten varoitusjärjestelmä
  - Yhteentörmäys ilmassa on purjekoneilla 2. vakavin syy kuolemaan johtaneista onnettomuuksista (1)
  - Systemi koostuu lentokoneeseen asennettavasta laitteesta, joka varoittaa toisesta törmäyskurssilla olevasta Flarm-laitteesta
  - Nykyisin yli 12.000 laitetta käytössä
  - Ja määrä kasvaa, myös Suomessa
- Systemin toiminta perustuu Flarm-laitteeseen
  - GPS-vastaanottimeen
  - Radiolähetin/vastaanottimeen
  - Ohjelmistoon, joka muodostaa koneen paikasta nopeusvektorin ja vertaa sitä muiden Flarm-laitteiden lähettämiin paikka/nopeusvektoreihin
  - Varoitusnäytöstä, joka näyttää uhkaavan kohteen suunnan
  - Varoitussummeri

Flarm

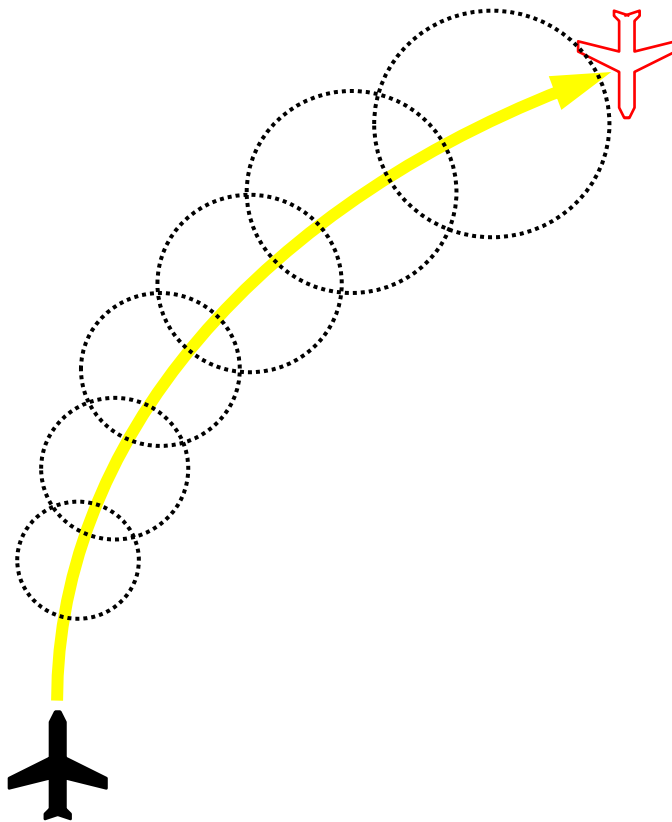

Flarm

Horisontaalinen ennuste

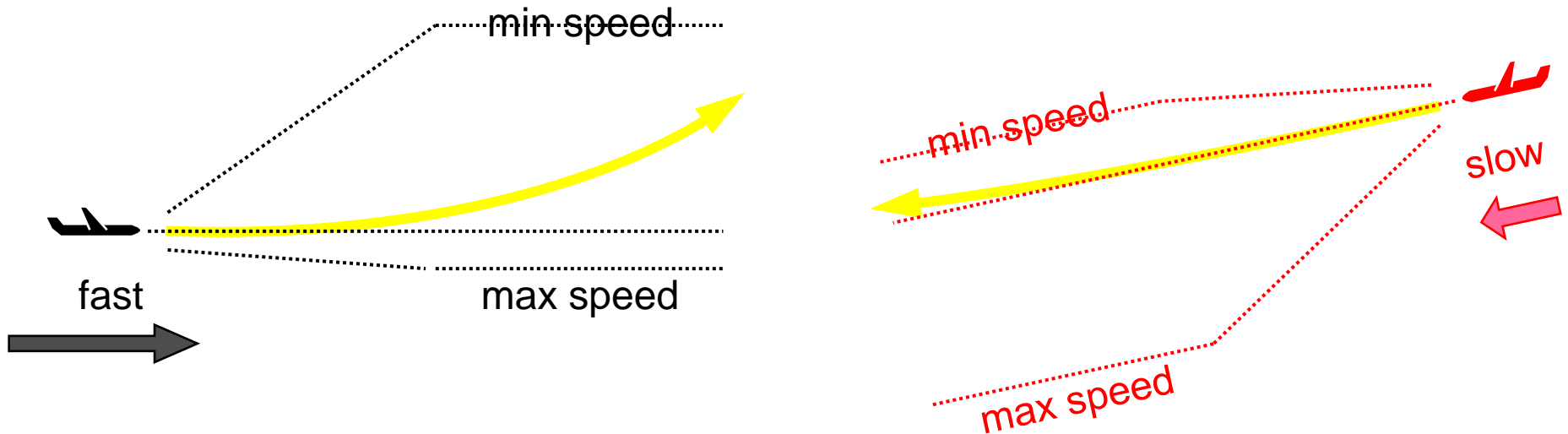

hyvin selektiivinen

Flarm

Vertikaalinen ennuste riippuu nopeudesta eli energiasta

Vastakkain lentäminen jonojen alla on Suomessa yleisin kohtaamistapa läheltä piti tilanteissa. Aikaa reagointiin on vain muutama sekunti näköhavainnolla.

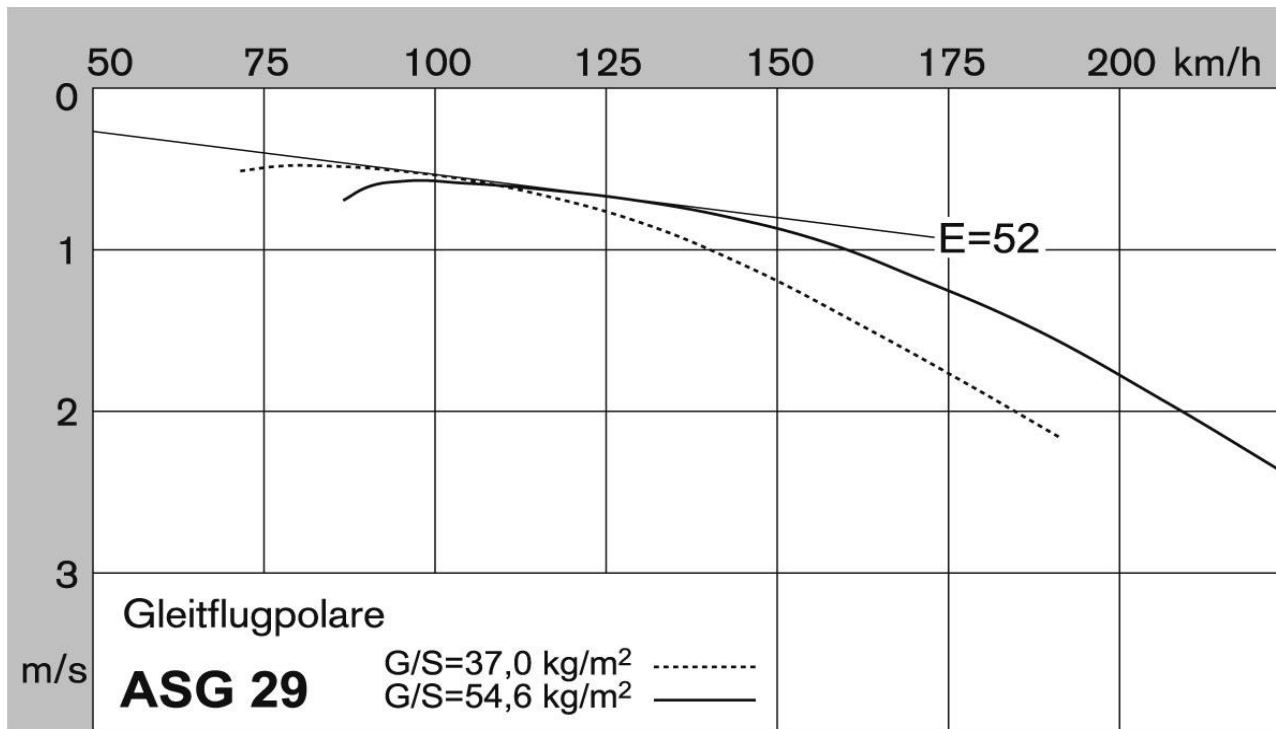
Flarm

www.flarm.com

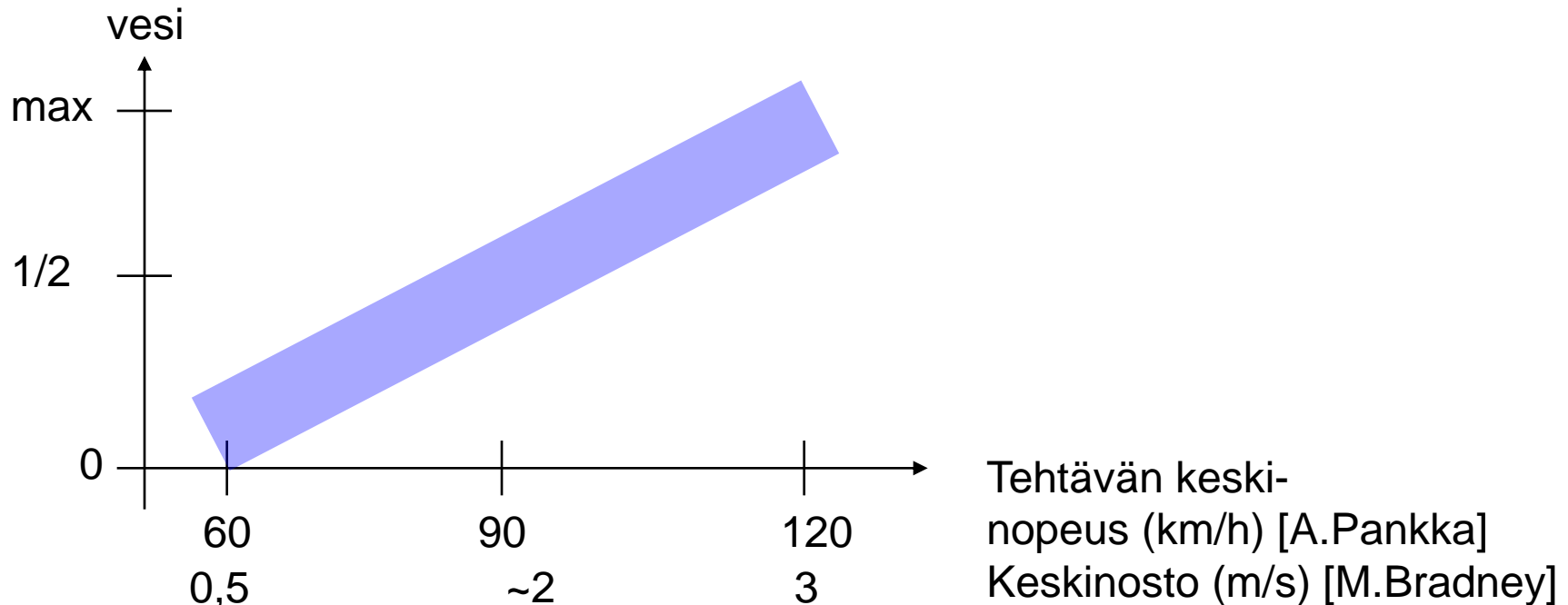
Vesiballasti

- Siipikuormituksen kasvattaminen siirtää koneen polaaria niin että vajoama suurilla nopeuksilla pienenee

Vesiballasti

- Optimi siipikuormitus riippuu koneesta ja kelistä.
  - Mitä enemmän on mahdollisuuksia liukuun pilvien alla, sitä korkeampi siipikuormitus.
  - Perinteisellä MacCready teorian mukaisella kelillä (nostot satunnaisjakautuneita) optimi siipikuormitus riippuu keskinopeudesta eli nostojen voimakkuudesta

Vesiballasti

- Vesiballastia kannattaa opetella käyttämään ensin esim. puolella sallitulla määrällä.
  - Katso maksimi määrä lentokäsikirjasta ja punnitustodistuksesta
  - Säädä laskimen asetus ko. siipikuormalle
  - Katso lentokäsikirjasta miten koneen ominaisuudet muuttuvat erityisesti lentoonlähdössä ja laskussa
- Vesiballasti on yleensä siipitankeissa pääsalon etupuolella
  - Painopiste siirtyy eteenpäin
  - Painopisteen siirtymä voidaan kompensoida pyrstötankilla, katso tarvittava määrä lentokäsikirjasta
  - Varmista tankkauksen jälkeen että pyrstötankki tyhjenee tarvittaessa
  - Kokemuksen karttuessa tankataan maksimipainoon, sillä vettä saa lennolla aina tarvittaessa pois muttei enää lisää.

Happijärjestelmä

- Käytettävä yli 4000m korkeudessa.
  - Myös mikäli yli 3500m @ 30 min
  - Pilvilento
  - Vuoristolento
- Laitteisto
  - Happipullo
  - Regulaattori
  - Virtausmittari
  - Maski tai viiksi
  - Tutustu laitteiston manuaaliin